

ACC. N:R M. 15643:1-20

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Nils Månsson, Lösdala*
Härad: *V. Gäinge* Berättare: *upptecknaren m.fl., se uppt.!*
Socken: *N. Mellby* Berättarens yrke: *f.d.lantbr.*
Uppteckningsår: *1961* Född år *1888* i *N.Mellby sn.*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Emigration. s. 1-20.

(foto w. neg. sid. 12a)

LUF 103

22/2-61

Emigration.

Beträffande emigration från vår socken ,Norra Mellby, kan det sägas att den ej varit av någon större omfattning ,jämfört med vad den varit exempelvis i Småland eller i någon av de norra socknarna i Göinge med en karjare bygd . Vi får väl räkna med att det är de senaste 100 åren eller något mer som vi nu kan överblicka när det gäller emigration , längre tillbaka i tiden vet vi inte mycket om. Norra Mellby omfattar en jämförelsevis rätt god jordbruksbygd med många bärande familjejordbruk som gett en någorlunda god bärjning åt sina brukare. Det är främst två orsaker som gjort att man stannat kvar i hembygden . 1/ Först enskiftets genomförande under mitten av 1800-talet då de större egendomarna styckades i olika hemmanslotter , vilka lotter köptes ,odlades upp och bebyggdes och detta skapade både arbetslust, arbetstillfällen och försörjning även om den blev ytterligt knapp i början för dessa"nybyggare" . En by som heter Skea och tillhörande Maglö gods utstyckades 1836 . Sösdala by ,tillhörande Fredriksberg, utskiftades 1852-1853. Ljungarum den tredje stora gården i socknen utskiftades 1868 och

Luf 103

Björkeberga ,en annan inte fullt så stor gård såldes torpen 1898 och förvandlades till egna självständiga jordbruk som gav god bärgning åt sina brukare. 2/ En andra orsak till att man ej behövde emigrera i så stor utsträckning var att södra Stambanan byggdes söderifrån hit till Sösdala åren 1858-1859 vilket senare år vår station invigdés. Detta skapade arbetstillfällen först med själva järnvägsbygget och sedan med att bygga upp det samhälle vi nu har. Skogsbruket levde upp som aldrig förr genom järnvägens tillkomst därigenom att ^{den} kunde säljas och forslas bort pr järnväg och även lantbruksprodukterna fick högre värde då de numera kunde avyttras till städerna. Handeln blomstrade upp , och särskilt grishandeln blev utmärkande för Sösdala och håller sin ställning ännu och är en central för Sveriges smågrishandel e,c,t.

Därmed är inte sagt att ingen emigration förekommit . Det är allt en lång lista på dem som emigrerat ^{en pådan} om ~~den~~ ordantligt kunde göras upp , vilket den inte kan . Det har varit först och främst till Amerika som man emigrerat och där mest till U.S.A.

Ska nu försöka att berätta om en del fall av emigration som jag känner till och har frågat mig till . Min gamle vän Nils Truedsson boende här i Sösdala har jag som vanligt vänt mig till och har haft en lång pratstund med honom om dessa saker , och som han själv varit i Amerika en del år känner han en del andra som också rest däröver. Börjar då med den kanske allra vackraste emigrant-historian som livligt kom i minnet 1958 då en av de utvandrande kom hem och hälsade på efter att ha varit borta i 60 år i en följd.

Det bodde en torpare i Björkeberga som hette Måns Torkelsson, f.ö. morbror till förutnämnde Nils Truedsson, Måns Torkelsson hade det fattigt och smått på sitt lilla torp där de var 5 barn i olika åldrar. Torparen dog tidigt innan någon av barnen var vuxna och de yngsta helt små. Det hände på 1880-talet och änkan Johanna Torkelsson kunde inte behålla torpet då ingen i familjen kunde göra fullgoda dagsverken på gården för torpet. I det läget flyttade hon till Sösdala där hon åtog sig vaktmästarsysslan i det då nybyggda missionshuset där hon fick bo i ett rum och kök med sina 5 barn .

M. Mellby

Vaktmästarsysslan gav henne bostad och bränsle , men ingen kontant betalning varför hon och barnen fick ta arbete på gårdar och i familjer var de kunde och uppehöll livet . Nu hade familjen en släkting i Amerika som tydligen emigrerat förut och hade det bra i främmande land . Så kom det sig att dessa släktingar sände en amerikabiljett till familjen Torkelsson och på den biljetten reste son nr 2 som hette Otto och kom över till det stora landet i väster. Familjen hade målsättningen klar att de skulle resa över allesamman så fort det kunde ordnas . Otto knoga på , och om ett par år kom det biljett till äldste brodern ,Nils och de två Otto och Nils köpte land och blev farmare , men gifte sigv inte .

Men de skaffa sig hushållerska genom att skriva hem och be syster
Anna komma till dem och sköta hushållet . 1898 reste en andra syster
Emma och förenade sig med de andra och efter ett par år kom turen
till gamla-mor Johanna Torkelsson som reste i sällskap med ~~ynste~~
yngste sonen ,Anton. Nu var familjen förenad igen i staten Iowa
där de hade först en Farm av betydande storlek och sedan en till
i storlek som den första och längre fram köpte de en tredje farm
inte fullt så stor som de två första.

Det var folk med friska tag och starka armar och framgången ute-
blev inte , de blev förmögna trots svårigheter och naturkatastrofer
som kan komma i Amerika . De höll stadigt ihop även om två av dem
gifte sig , Anna och Anton , det fanns både plats och arbete åt
dem alla. Gamla-mor fick en tryggad ålderdom i kretsen av de sina
och gick till vila i det främmande landet. Det reste bort fattiga
på pengar , men hade ett andligt arv med sig som de väl förvaltade
i det nya landet. I sin fattigdom och sin nöd här hemma kom de med
i den andliga väckelsevåg som då gick över bygden , och tillhörde
den missionsförsamling, tillhörande Missionsförbundet
(där de var vaktmästare .

På den plats i Iowa dit de kom slöt de sig till en församling
av samma typ som hemma och nedlade där ett livslångt arbete.

Som sagt 1958 , jämt 60 år efter sin utresa kom Emma Monsson
hem och hälsade på, och grät strida tårar när hon återsåg sin hem-
bygds kyrka och det samhälle där hon växt upp. I sitt sällskap
hade hon sin systerdotter med, som också ville se den bygd där hennes
mor växt upp. Tre av syskonen är nu döda , Nils , Otto och Anna medan
Anton och Emma ännu lever och bor i Govrie , en stad som låg
närmast intill deras farmer .

Den minsta av deras tre farmer är såld , men de två större farmerna har de kvar , bortarrenderade, och ger dem riklig inkomst.

Emigrantsagan är vacker i all sin enkelhet men fullkomligt sann.

Inte bara för vad Emma Monsson berättade utan är det fullt bekräftar av förutnämnde Nils Truedsson som reste till Amerika 1905 och fick börja att arbeta hos sina släktingar i Iowa till dess han lärt sig språket och kunde ge sig vidare ut i det stora landet på nya äventyr. Nils Truedsson stannade i Amerika till 1911 då han reste hem och blev bonde i Maglö i sin hemsocken.

Nu har han lagt upp för en del år sen på grund av hög ålder , han är född 1879 och alltså 82 år gammal i år.

var där År 1889 reste Anders Nilsson, bondson från Sösdala, till Amerika något mer än tjugo år varpå han reste hem igen och köpte sina föräldrars gård som varit i andras ägo i många år , men nu av en tillfällighet var till salu, köpte även sin farbrors gård som låg intill och slog ihop båda till ett bruk . Anders Nilsson blev aldrig bofast i Amerika på så sätt att han köpte land och odlade . Han förde ett rörligt liv där-over, arbetade vid järnvägsbygge där han hade

oturen att få det ena lårbenet avslagit och fick ligga på lasarett i långa tider. Arbetade vidare på sjukhus och skolinrättningar, tog arbete som passade honom.

Ungefär vid sekelskiftet ^{reste} Nils Svensson i Tågarp N. Mellby socken, till Amerika och närmaste orsaken var att det gick omkull för honom med det jordbruk han hade (sitt föräldrahem) han spelade konkurs sökte alltså att börja om igen i ett annat land. Hans öden i främmande land äro okända.

Förutom den förstnämnda familjen som reste till Amerika hela familjen vet jag inte om att en hel familj reste till Amerika eller någon annan stans. Däremot var det inte så ovanligt att ett barn i en familj reste först och så gick det bra för honom eller henne och så skrev hem och lockade dit en efter en. Så var det t, ex, i Maglö på ett litet magert jordbruk. Där var det många barn som givetvis inte kunde få arbete och försörjning på det lilla lantbruket. De hette Johansson och fråⁿ den familjen reste sönerna Olander, Fredrik, Vilhelm Ludvig och Olof, alltså 5 pojkar som hamnade Minnesota, Nebraska, Syd och Norddakota. de har aldrig återvänt, men väl hållit kontakten med de hemmavarande

syskonen och andra . Många av dessa som reste ut hamnade i rena vildmarken, berättar Nils Truedsson, där de fick marken nästan gratis i all synnerhet om de odlade och byggde inom en viss tid.

Men innan de fick riktiga vägar att färdas på kunde en stadsresa för en dylik nybyggare ta en hel vecka då de skulle sälja sina produkter. Kom en järnväg att byggas i närheten av en dylik nybyggargård blev de som ägde den stormrika i en hast.

I en garvarfamilj ,Nils Ottosson, här i samhället fanns det många barn och med den familjen gick det lika-dant som med familjen Johansson i Maglö. En efter en emigrerade dock inte alla till Amerika . Oskar och Maria kom till Tyskland och Maria är där ännu , men Oskar återvände snart och bosatte sig i Halland. Nu död. Ester ,Knut, Edit, Tage, och Rakel hamnade i Amerika och bor i Californien. Det är ett sådant där fall där den ene har lockat över den andre och genom att påvisa hur det gått bra för dem där ute och att det varit lättare att slå sig fram i Amerika.

Smedgesällen Nils Nilsson från Skea som lärt smedyrket i Sösdala reste till Amerika vid sekelskiftet , och där i Amerika mest

hållit sig i städerna där han arbetat med lite av varge, maskinhopsättare och lagerkarl m.m. Han kom hem för ett par år sen, ensam och ogift hade han levat . Chikago, S:t Paul och Minneapolis var de städer där han vistats mest och även något i New-York.

Överkörd av en bil i Minneapolis då han var på hemväg från ett möte blev han invalid för livet . Han är en övertygad Spiritist och lever i umgänge med de avlidna , mest om han kommer tillsammans med likatänkande , så de kan hjälpas åt att måna fram andarna och prata med dem. Nils Nilsson är svårt handikapad och som jag kände honom innan han reste"ut" kände jag det som en plikt att förhjälpa honom till ställe där han får omvårdnad och med svensk Folkpension och något lite från U.S.#. klarar han sin inackordering.

Ernst Berg heter en annan emigrant ,son till en smed och jordbrukare i Ynglingarum,Häglinge socken ,som ligger nära intill här, lyckades utmärkt i Amerika . Vad han sysslade med i början när han rest ut någon gång strax efter sekelskiftet vet jag inte . Han kom emellertid in vid Flyget och kom med i krigen som U.S.A förde och slutade som Överste vid Amerikanska flyget.

Han bor i Minneapolis och var god vän med Nils Nilsson .
År 1954 kom Överste Berg från U.S.A på officiellt besök till det svenska flygvapnet , bland annat till Barkåkra och därifrån åkte han i Svenska flygets bil till sitt föräldrahem i Ynglingarum där ^{han} ~~någa~~ synade den gamla gården där han bott tills han var 15 år. Frågade efter allting fotograferade och noterade allt av intresse för sin familj borta i Amerika och fick också med sig gamla kort av stället där han vuxit upp. Översten har i sin tjänst flugit jorden runt , varit inte bara i hela Europa utan i Indien, Phillippinerna och Japan.

Låt mig också minna om Axel Andersson, den unga veka pojken från Stränte som hade sådan läslust att han läste till folkskollärare ett kraftprov för en fattig pojke på den tiden före sekelskiftet.

Vad som gjorde att han reste till Amerika vet jag inte, han hade så vitt jag vet ^{inte} någon skolläraryrke här i Sverige . Han var en djupt religiös man som tog sin kristendom på allvar .I Amerika tog han sig namnet Mellander , syftande till Mellby, och utförde en livslång gärning ⁱ Nort Park Kollegie i Chikago , ett s.k prästseminarium.

Har träffat pastorer från Amerika som gått i skola för Professor Axel Mellander i Chikago och de har talat om honom med ett glatt sinne och med ett varmt tonfall i rösten när de berättat om hans gedigna undervisning. Axel Mellander var hemma i sin hembygd på besök någon gång 1912 då han talade vid en del möten här.

la Otto Sigfrid Karlsson är en annan emigrant som återvänt på gamla dar till Sverige, närmare bestämt var det 1952. Han är 71 år nu och reste som tjugoföring till Amerika (hade allt exerceerat innan han reste) och sysslade med byggnadsarbete som snickare ända till krigens började då han först fick kommendering till Grönland och och höll sig där han i ett och ett halvt år, fick vara med och bygga flygharanger åt U.S.A-flyget. Fick vidare kommendering till Bermudaöarna och en del andra öar i Atlanten och Stilla Oceanen även där för att bygga haranger. Och sist följde han med som reparatör på krigsfartyg och deltog i sänkandet av den tyska ubåtsflottan.

Så nog har Sigfrid Karlsson varit med om litet av varje och ändå har livet i behåll. Han lever ett enkelt liv, har aldrig smakat sprit—eller annat lastbart.

En annan svenskamerikan är Nils Edvard Jönsson i Vätteryd som reste till Amerika 1914 ,19 år gammal. Han arbetade först i Minnesota och i trakten av Minneapolis och vidare skogarna och kom så småningom till Fordfabrikerna i Detroit där han arbetade som hopsättare. Kriget rasade i Europa och i krigets slutskede kom Edvard Jönsson med i kriget efter utbildning i Californien. Han kämpade med i stora slaget ~~det~~ ~~emot~~ ~~tyskarna~~ vid Mjusa i Argonneskogen ett av världshistoriens blodigaste slag där milliontals människor dödades eller lemlästades . Edvard Jönsson kom emellertid från detta hemska äventyr med livet och kunde återvända till Sverige efter 10 års bortovaro , köpte ett litet ställe som han nödtorftigt kunde försörja sig på och fick resa till betfälten på söderslätt för att tjäna lite pengar extra. Hans hälsa är bruten och får han lite pension från U.S.A. .Han fyllde 65 år i höstas.

Australien-skräddaren =Karl Nilsson i Sösdala 71 år gammal har också på sin tid emigrerat . Han reste först till Canada men stannade där endast i 9 månader för att sedan därifrån resa till Australien. Där stannade han i 14 år , men var inte skräddare hela tiden . I

M. 15643:12a

Uppmärkat av: Nils Mönsson

Adress: Box 11 Lösdala

Berättat av: " "

Född år 1888 i N. Mellby av.

Landskap: Maine

Härads: Västra Götalands län

Socken: Nara Mellby

Uppmärkningsår: 1961

Nils Edvard Jönsson, Lösdala
i amerikansk uniform

Inb. av Nils Mönsson,
Lösdala

I strävan att komma i närmare kontakt med folket och mera lära språket blev han nybyggare i Queensland närmare bestämt vid Brisborn en stad som låg vid en flodmynning . Här köpte han ett stycke jord och byggde egenhändigt upp de hus han behövde för sin drift . Han bedrev bananodling och hönseri och höll en häst och var bra igång när en översvänningskatastrof nära nog ruinerade honom.

Har är tillbaka nu och syr lite grand till tidsfördriv , Ser ut ländsk ut med sitt långa hår , som han envisas med att ha långt, som minne från Australien där man var klippt på det viset.

Anton Åkesson var bondson från Gunnarp och arbetade först hemma som alla andra och sedan borta en tid till dess han något över 20 år reste till Amerika så där omkring 1902 eller 1903. Han var en ovanligt duktig och fin pojke , stark och härdig och uppfostrad i ett gudfruktigt hem . När han reste var det verkligen ett kalas eller fest i hemmet då vänner och jämnåriga var inbjudna , Jag var för ung att vara med men mina två äldre syskon var med.

Det var ett känsligt tillfälle då flickora klämde ihop en och annan tår i ögonvrån och kände det vemodigt att han skulle resa .

Det är det enda fall jag verkligen känner till där man firat avresan med en fest, men det mycket troligt att det förekommit vid flera tillfällen . ^u D^u gick bra för Anton Åkesson i Amerika, nykter pålitlig och skötsam som han var . Han arbetade på flera ställen men höll sig ovanligt nog mera söderut än som de flesta andra.

Arbetade vid järnvägsbyggen där man hade en del hoprafsat folk, även färgade, och Anton steg i graderna till till rallarbas för ett lag. Det innebar inte bara uppsikt ^{att ha} över sitt folk i arbetet utan även omsorg om dem när det gällde bostad , inköp av mat och kläder åt dem då många inte kunde vare sig läsa eller skriva. På sistone blev han sin egen företagare i Mexiko? Inte landet söder om U.S.A utan utan staten Mexiko= en stat i staterna. Där arrenderade han ett stycke land utmed en flod st~~ax~~ utanför en stad med samma namn som Staten. Det var ett underligt land där det aldrig kom något regn , år ut och år in. Men genom att efter givet tillstånd dämna upp floden kunde han med vissa mellanrum sätta sitt jordområde under vatten och få de mest givande skördar i det feta jorden . Hans specialitet var "Sötpotatis" och "Persikor "

som kunde säljas i den närbelägna staden . Han fick dock ge dryga lärpengar innan han lärde konsten att lagra^a upp sina produkter i det varma klimatet. Han stacka sina sötpotatis liksom han lärt hemma i Sverige, men det gick inte alls . Anton Åkesson kom hem till Sverige för så där en femton år tillbaka för att stanna för alltid och bor i Trelleborg.

En torpare i Vannaröd , Jöns Johnsson , torpare och halmtäckare hade många barn mest pojkar . Nils, August , Edvard , Emil och Svante stannade hemma i bygden även om de fick ge sig ut från hemmet så fort de kunde uträtta någonting. Däremot reste Otto och Anton till Amerika och har stannat där^{kvav} även om de varit hemma på besök någon gång. Jag vet att åtminstone en av dem hade en fästmo hemma som sedan reste till honom i U.S.A. Var de ~~hott~~ eller arbetat vet jag ingenting om , jag har hört att det lyckats bra för dem.

Av
En familj Risberg här i Sösdala med många barn reste två flickor och två pojkar till Amerika och har varit hemma och hälsat på i bland . Jag har haft kontakt med dem genom brev i samband med boutredning efter en deras syster som dog här i Sösdala.

De bodde på olika platser och några i Californien.

De fall av emigration som jag försökt att mana fram ur minnet har ju varit av de s.k. bästa fallen. Orsakerna för deras utresa har jag ju också angivet , Många reste för att i Amerika lättare kunna tjäna pengar till ett visst ändamål såsom att köpa ett älskat föräldrahem i Sverige eller annan gård. Något fall såsom det ofta hände i Småland att man och hustru och en skara små barn sålde det lilla de hade för att få ihop till amerikabiljett åt dem alla , det har inte förekommit här så vitt jag vet eller kunnat spåra upp. Däremot har det inträffat en hel del fall att en som haft dåliga levnadsvanor kommit i kontakt med rättvisan eller syltat till det för sig, att de skämdes för att stanna hemma längre och därför gett sig iväg . Det har t.o.m. hänt att föräldrar som haft duktiga barn för övrigt måst hjälpa iväg något "svart får" i familjen därför att de inte skött sig vare sig hemma eller borta det kan ha varit lättja och slarvigt liv .

En man som hette Nils Andersson reste till Amerika från hustru och några barn av den anledningen att han tyckte var drygt att

försörja dem och därför ansvarslöst rymde från allt-sammans .
Hustrun fick dra sig fram bäst hon kunde och det lyckades förstås.

Så vitt jag vet kom det inga brev från den bortovarande mannen och tiden gick och Tilda ,hustrun hade det jämförelsevis gott och bra och barnen uppväxta och utflugna . Mannen hade ett öknamn _ Sacke kallades han och Tilda "Sacke-Tilda." Efter många år kom mannen tillbaka hem och ville då fortsätta det avbrutna äktenskapet och Tilda tog emot honom med stor motvilja och hade väl inte en glad dag mer . Mannen kom hem fattig närmast som luffare och var lika vrån^g och ful som förr och skapade ingen trevnad omkring sig .

Tilda levde inte länge sedan mannen kommit hem och Sacke fick reda sig bäst han kunde och arbetade lite i början , men som han var gammal fick fattigvårdsstyrelsen gripa in och förhjälpa honom till bostad . På Ålderdomshemmet kunde han inte vara , det blev strid och väsen mellan honom och föreståndarinnan och andra , och till sist fick han ligga på Kronikerhem i Mansdala , Skulle inte känna så väl till det här om jag inte just som ordf i fattigvårdsstyrelsen fått egenhändigt ta hand om ärendet.

I grannsocknen Häglinge fanns i min ungdom en man som hette Otto Nilsson i Ebbarp som varit i Amerika en tid men kom hem igen och tog emot sina föräldrars gård . Han var en kriminell typ som redan i tidig ungdom visade dåliga anlag , slogs på dansbanor och annorstädes och kom in på straffarbete i ett par år därför att han knivskurit en granna . Han gjorde sig helt enkelt omöjlig och fick ge sig av till Amerika , s.k. rymning en markant typ för dem som reste därför måste komma undan följderna av ett dåligt liv.

Att någon reste till Amerika för att slippa ifrån exercisen om något kan tänkas men vet jag inget sådant fall . Det ansågs förr som nu nästan lite skamm att inte ex^recera i vanlig ordning och att bli kronovrak ville ingen gärna bli.

Beträffande att få tag på brev från Amerika eller annan utrikes ort som skrivits för 1914 , tycks inte vara lätt . Har frågat på flera ställen som jag vet haft förbindelser med Amerika , men ingen har ännu träffats som har så gamla brev . För ett par tre år sen skulle detta gått bra här . En lärarinna som jag själv gått i skola för bodde här i mitt hus i 22 år och hon hade alla sina syskon i

Amerika och hade ständig brevkontakt med dem . Lärarinnan hette Bengt Bark Sigrid Bark och hennes far) hade varit lantbruksbokhållare på Mellby gård och åren 1879--1898 kommunalördförande och Fattigvårdsstyrelsen ordf här i socknen . Tror att det var 7 barn i familjen och endast 2 av dem stannade i Sverige och blev lärarinnor alla de andra 5 reste till Amerika och som det förut nämnts skrev de flitigt hem till sina systrar. De var bosatta lite överallt i U.S.A. och de vände aldrig åter utan blev bofasta i det främmande landet och deras avkomlingar efter dem. Intresset för hembygden behöll de så länge de levde . Om utvandrarerna i förväg noga taga reda på förhållandena i det nya landet . Ja det fick de givetvis i de fall där släktingar i Amerika skrev hem för att bjuda dem dit över och som det framgår av det föregående var det oftast på det sättet de flesta reste. De s.k. rymningarna kom naturligtvis mera hastigt på och fick resan ske hastigt och utan så många förberedelser . En ung man från Ella , en by i grannsocknen , reste helt på måfå och enligt vad som berättades om honom reste han långt in i landet och steg av mitt i natten på okänd ort och kunde

inte

ACC. N:R M. 15643:20.

språket alls så nog hade han anledning skriva hem "jag tänkte Arne Karl hur kommer detta att gå", han hette nämligen Karl.

Att agenter farit omkring och sökt övertala folk att resa över till Amerika har jag inte hört talas om och tror inte att det förekommit. Beträffande överresan så skedde den givetvis med båt. jag tror mest över England, men också över Köpenhamn och Oslo. Nils Truedsson reste över Oslo det har han berättat. Att man skrev hem om sina upplevelser där ute var mycket vanligt, och att man sände hem pengar och gåvor till sina närmaste var också vanligt. Sigfrid Karlsson sände mycket pengar hem till sina gamla föräldrar och kom hem för att se till dem de sista åren av deras levnad.

Gick det dåligt för den utvandrande så kom det i regel inga brev och ännu mindre några gåvor. Amerikanska tidningar kunde det också komma. Anton Åkesson sände hem tidningar som skrivit om hans uppmärksammade odlingar av sötpotatis och persikor. Hur de nödiga resepapperen anskaffades vet jag ingenting om, det fick tydligen myndigheterna ge besked om. Så har jag berättat någorlunda vad jag vet om emigrationen från vår socken och ber om överseende om det blivit för omständligt i vissa fall. Sösdala den 20/2 1961 Nils Möånsson